MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS
SCIENCE – FUTURE OF LITHUANIA

ISSN 2029-2341 print / ISSN 2029-2252 online
2011 3(3): 101–108 doi:10.3846/mla.2011.058

K. Šešelgio skaitymai – 2011
K. Šešelgis' Readings – 2011

URBANISTINIAI BRANDUOLIAI NERIES UPĖS SLĖNYJE VILNIAUS MIESTE – SISTEMA AR NEVALDOMAS ATSITIKTINUMAS?

Monika Kajackaitė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
El. paštas monika.kajackaite@gmail.com

Santrauka. Straipsnio idėja kilo, stebint architektūrinio urbanistinio komplekso dešiniajame Neries krante plėtrą. Šis kompleksas yra realizuotas vadinamosios aštuntojo dešimtmečio „architektūrinių kalvų" idėjos fragmentas (1 pav.). Nepaisant skeptiško ar net priešiško paveldosaugininkų požiūrio į šį kompleksą, akivaizdu, kad tai yra sėkminga didelio užmojo urbanistinės koncepcijos realizacija. Kita vertus, rezultatas seniai neatitinka pirminės idėjos (Mačiulis 2007), nes užima kelis kartus didesnį plotą miesto topografijoje, t. y. išsidėstęs abipus Konstitucijos prospekto, be to, realizuota iš principo kitokia aukštybinių akcentų sistema ir t. t. Vis aiškiau pradedamos identifikuoti miesto urbanistinių branduolių vizualinio dominavimo zonos užduoda klausimą, ar minėtieji branduoliai sudaro bendrą kompozicinę sistemą, ar jų plėtra paremta tik lokalios kompozicinės idėjos principais. Pagrindinis šio straipsnio tikslas – pateikti metodinius urbanistinės struktūros tobulinimo principus, įvertinus nagrinėjamos teritorijos erdvinės kompozicinės sistemos specifiką. Straipsnis yra tam tikro tyrimo rezultatas, kurio metu buvo įvertinti nagrinėjamos teritorijos urbanistinės struktūros pasikeitimai, nagrinėjamos teritorijos kompozicinė reikšmė miesto vizualiniam identitetui bei suformuota perspektyvinė teritorijos urbanistinės plėtros strategija.

Reikšminiai žodžiai: urbanistiniai branduoliai, vizualinio dominavimo zona, urbanistinių branduolių sistema, urbanistinė koncepcija, architektūrinis urbanistinis kompleksas.

Įvadas

Šiame straipsnyje tyrinėjama urbanistinių branduolių sistema centrinėje miesto dalyje ir bandoma sumodeliuoti naujų branduolių organizavimo principų sistemą. Detalizuojamas Žvėryno šiaurinėje dalyje chaotiškai besivystantis urbanistinis audinys bendruoju miesto bei lokaliu aspektais. Straipsnyje vartojamas terminas „urbanistinis branduolys", kuris suprantamas kaip lokali teritorija arba mazgas, pasižymintis dideliu užstatymo intensyvumu, aukštingumu, funkcijų gausa ir turintis savitą viešųjų urbanistinių erdvių sistemą. Pagrindinis šio straipsnio tikslas – pateikti urbanistinės struktūros tobulinimo metodinius principus, įvertinus nagrinėjamos teritorijos erdvinės kompozicinės sistemos specifiką. Straipsnis yra tam tikro tyrimo rezultatas, kurio metu buvo įvertinti nagrinėjamos teritorijos urbanistinės struktūros pasikeitimai, nagrinėjamos teritorijos kompozicinė reikšmė miesto vizualiniam identitetui bei suformuota perspektyvinė teritorijos urbanistinės plėtros strategija.

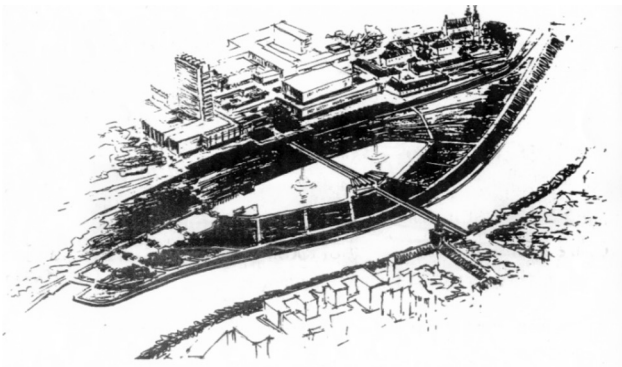

1 pav. Dešiniojo Neries kranto panoramos eskizas. Arch. A. Nasvytis, 1974 m.

Fig. 1. Panoramic sketch of right riverside of Neris. Arch. A. Nasvytis, 1974 m.

Funkcijų koncentracija urbanistiniame branduolyje dešiniajame Neries upės krante vyksta ir toliau[1] (2 pav.). Poreikis statyti aukštybinius pastatus toks didelis, kad tenka atlikti urbanistinių parametrų studijas.

[1] 2009 m. vasario 5 d. vykusiame Vilniaus architektūros ir urbanistikos ekspertų tarybos posėdyje nagrinėti „Teritorijos Lvovo g. detaliojo plano pasiūlymai" (UAB „Senojo miesto architektai", arch. I. Kliobavičiūtė, UAB „Vilniaus archprojektas", arch. G. Blažiūnas, D. Linartas). Neužstatytoje teritorijoje Šnipiškėse, tarp Lvovo, Giedraičių ir Krokuvos gatvių projektuojamas verslo ir komercijos kompleksas su 31 aukšto vertikale, kiek žemesne už aukščiausią urbanistinės kalvos akcentą – „Europos" dangoraižį.

© Vilniaus Gedimino technikos universitetas

2 pav. Teritorijos Lvovo g. detaliojo plano pasiūlymai. UAB „Senojo miesto architektai“, arch. I. Kliobavičiūtė, UAB „Vilniaus archprojektas“, arch. G. Blažiūnas, D. Linartas

Fig. 2. Detail plan suggestion for territory in street Lvovo. UAB „Senojo miesto architektai“, arch. I. Kliobavičiūtė, UAB „Vilniaus archprojektas“, arch. G. Blažiūnas, D. Linartas

2009 m. birželio 8 d. vykusioje Vilniaus architektūros ir urbanistikos ekspertų taryboje[2] nagrinėtas projektas „*Apie 26 ha ploto teritorijos tarp Konstitucijos pr., Linkmenų, Krokuvos ir Kalvarijų gatvių detaliojo plano konceptualiosios dalies urbanistinių parametrų studija*“ (SĮ „Vilniaus planas“, projekto vadovas – arch. S. Motieka). Ši studija pasižymi tuo, kad urbanistinės argumentacijos žanrą pakėlė į aukštesnį lygį – piešinius ir emocingą agitaciją pakeitė profesionaliai parengti brėžiniai, kuriuose yra labai aiškūs ir konkretūs rodikliai (3 pav.). Be to, visa studijos metodika buvo išspausdinta moksliniame žurnale[3]. Pats tokios studijos faktas rodo, kad nagrinėjamos teritorijos urbanistinė plėtra pasiekė kritinę ribą – architektūrinis kompleksas turi tendenciją plėstis į gretimas teritorijas. Tai reiškia, kad „architektūrinė kalva“ gali virsti „architektūrine siena“.

2000 m. liepos 10 d. dienraštis „Lietuvos rytas“ išspausdino straipsnį su rėksminga antrašte – „*Architektūra pralaimi Vilniaus kalvoms. Trisdešimties metų senumo sostinės urbanistinė koncepcija stabdo pažangą*“. Po kelių dienų įvykęs Vilniaus miesto Urbanistikos ir architektūros ekspertų tarybos prie Architektų sąjungos posėdis palaimino bendrovės „Hanner“ pastato statybą Žvėryne ir faktiškai pradėjo buvusių urbanistinių koncepcijų revizavimo procesą (Vyšniūnas 2002).

Pirmiausia kalbama apie „architektūrinių kalvų“ idėją, kurios rezultatas yra „Europos“ aikštės architektūrinis urbanistinis kompleksas dešiniajame Neries krante. Kad ir kokia būtų „architektūrinių kalvų“ idėjos vertė, ji atliko prevencinį vaidmenį, nes pirmieji stambūs Nepriklausomybės laikų investuotojai orientavosi į tos idėjos metmenis, todėl

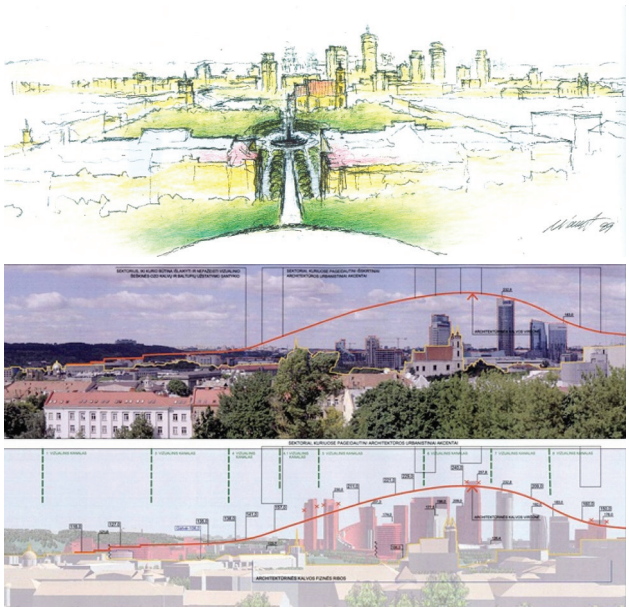

3 pav. Arch. A. Nasvyčio piešinio ir mokslinės studijos (arch. S. Motieka) argumentacijos palyginimo schema

Fig. 3. Scheme ofcomparison of argumentated scientific studies (arch. S. Motieka) and arch. A. Nasvytis sketch

iš esmės nebuvo jokių bandymų statyti aukštybinius pastatus senojoje miesto dalyje. Vėliau aukštybiniai pastatai paplito po visą miestą, nors ir buvo parengti aukštybinę statybą ribojantys teritorijų planavimo dokumentai (Vyšniūnas 2006). Autoriniais piešiniais paremtos urbanistinės idėjos kritika buvo suprasta nevienareikšmiškai.

Tuo metu, kai vyko ginčai dėl dešiniojo Neries upės kranto urbanizavimo, be didesnių problemų ir skandalų kairiajame krante iškilo du nauji urbanistiniai branduoliai – „Vilniaus vartai“ Geležinio vilko gatvėje ir „Verslo trikampis“ su pagrindiniu akcentu „Viktorija“.

Tokių naujadarų, t. y. naujų urbanistinių branduolių atsiradimas jau yra įvykęs faktas. Kitas potencialus branduolys – kompleksas tarp T. Narbuto ir Ukmergės plento. Reali situacija yra tokia – **reikia kalbėti nebe apie „architektūrinę kalvą“ dešiniajame Neries krante, bet apie urbanistinių branduolių sistemą Neries upės slėnyje**. Tokia traktuotė iš esmės keičia urbanistinės plėtros naratyvo vektorių. Beatodairiškos urbanizacijos kontekste yra realus pavojus „*sumenkinti vizualinę upės akvatorijos erdvę ir užblokuoti atokesnių teritorijų vizualinį ir psichologinį ryšį su upe*“ (Daujotaitė, Laukaitytė-Malžinskienė 2003).

Urbanistiniai branduoliai Vilniuje, Neries upės slėnyje

Architektas A. Nasvytis apie 1974 m. siūlė aukštybinius pastatus išdėstyti pagal tam tikrą sistemą senamiesčio

[2] <http://www.architektusajunga.lt/LT.php?content=page&Id=607>.

[3] <http://www.tpa.vgtu.lt/upload/urban_zur/tpa_vol33_no4_195-210_motieka.pdf>.

prieigose (4 pav.). Reali situacija yra tokia, kad viskas vyko ne pagal šią sistemos, o nepaisant jos. Atsirado daug kompleksų, kurie nebuvo numatyti aštuntojo dešimtmečio koncepcijose: „Vilniaus vartų“ architektūrinis urbanistinis kompleksas, „Verslo trikampio“ architektūrinis urbanistinis kompleksas, Šiaurinio Žvėryno dalyje besivystantis architektūrinis urbanistinis kompleksas su dominuojančiu bendrovės „Hanner“ pastatu (5, 7 pav.).

„Europos“ architektūrinis urbanistinis kompleksas yra dešiniajame Neries upės kranto slėnyje, šalia „architektūrinės kalvos“, kurios pagrindinis akcentas „Lietuvos“ viešbutis, todėl šis kompleksas iš dalies atitinka aštuntojo dešimtmečio urbnanistines koncepcijas. Konstitucijos prospektas kompleksą „padalina“ į dvi atskiras dalis, kurios neturi tarp savęs funkcinių, kompozicinių ryšių.

„Vilniaus vartų“ (2007 m.), „Verslo trikampio“ (2005 m.) ir bendrovės „Hanner“ (2001 m.) Žvėryno šiaurinėje dalyje kompleksai yra naujadarai. Visų minėtų kompleksų tūrinė erdvinė kompozicija nėra užbaigta iki galo. Nėra suformuota viešųjų erdvių sistema, nesuformuoti aiškūs užstatymo morfotipai (6 pav.). Paprasčiau pasakius, nėra urbanistinės architektūrinės koncepcijos. Todėl siūloma suformuoti naują užstatymą, sukurti viešąsias erdves, regyklas į senamiestį (8 pav.).

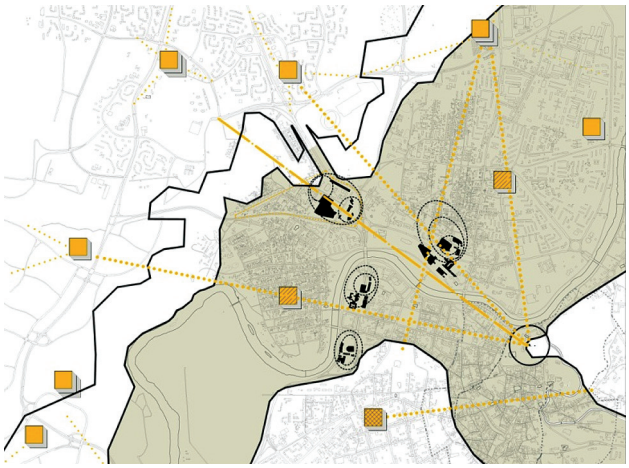

4 pav. Aštuntojo dešimtmečio Vilniaus miesto centrinės dalies urbanistinė koncepcija

Fig. 4. Urban conception of central part of Vilnius in seventies

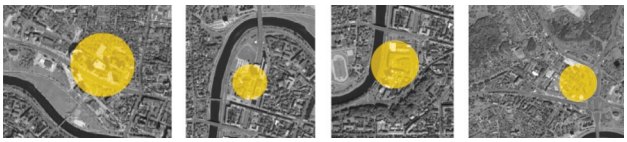

5 pav. Architektūriniai urbanistiniai kompleksai Neries upės slėnyje Vilniaus centrinėje dalyje. Esama situacija

Fig. 5. Architectural – urban complexes in the valey of river Neris, central part of Vilnius. Present situation

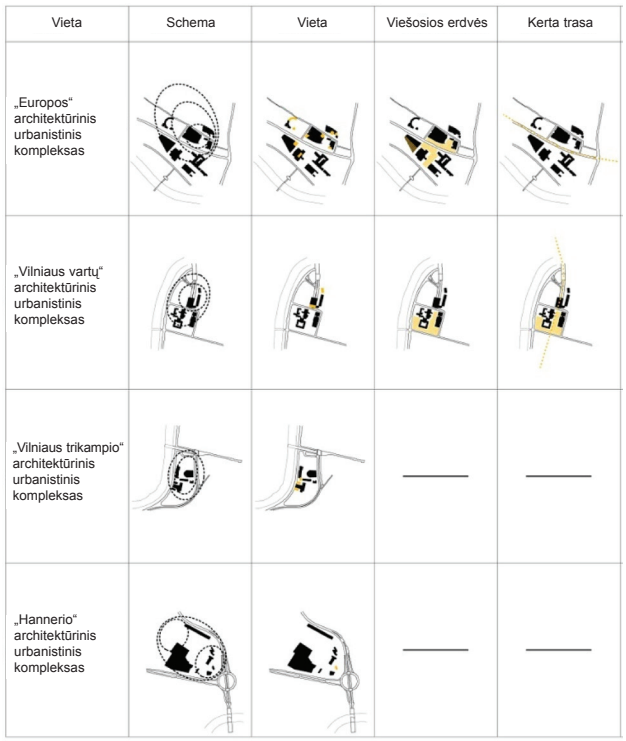

6 pav. Architektūrinių urbanistinių kompleksų (branduolių) kompozicinių struktūrų schema

Fig. 6. Compositional structures scheme of architectural – urban complexes (cores)

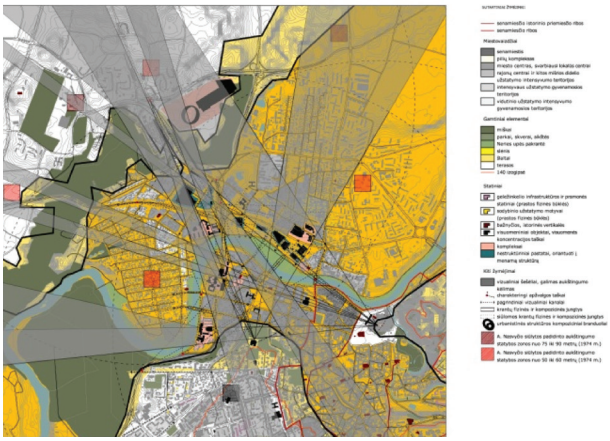

7 pav. Esama architektūrinė urbanistinė situacija Neries upės slėnyje Vilniaus centrinėje dalyje

Fig. 7. Present architectural – urban situation in the valey

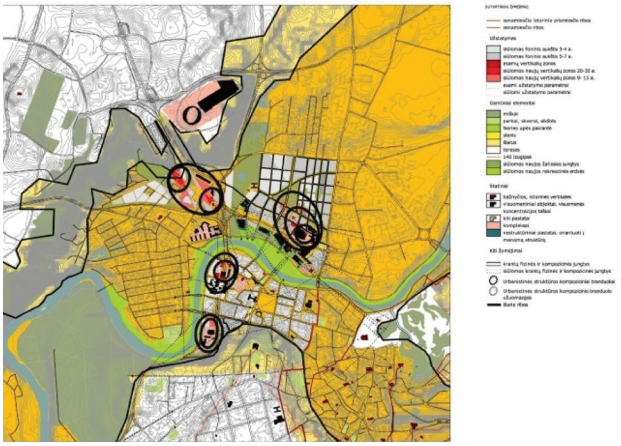

8 pav. Urbanistiniai branduoliai Neries upės slėnyje Vilniaus centrinėje dalyje

Fig. 8. Urban cores in the valey of river Neris, in central part of Vilnius

Architektūrinis urbanistinis kompleksas Žvėryno šiaurinėje dalyje. Istorinė teritorijos raidos analizė

1901 m. Žvėrynas, iki tol buvęs priemiesčiu, prijungiamas prie Vilniaus. Po Antrojo pasaulinio karo Žvėryno šiaurinėje dalyje (Saltoniškėse) pastatyta daug pramonės objektų. Žvėryno šiaurinės dalies urbanistinė struktūra pasikeitė iš esmės. XX a. antrojoje pusėje nutiesiama T. Narbuto gatvė ir taip atskiriamas šiaurinis Žvėrynas, prarandamas ryšys su greta esančiomis teritorijomis. 2000 m. pastatytas bendrovės „Hanner“ daugiaaukštis pastatas.

Nuo 2000 m. iki šių dienų Saltoniškėse, ypač konversinėse teritorijose, vyksta bendra urbanistine koncepcija neparemtos chaotiškos pavienės statybos. Istoriškai susiklosčiusi posesinė struktūra ir gatvių tinklas pakeisti negrįžtamai. Realizuoti pavieniai ambicingi privačių investuotojų inicijuoti projektai, kurie nesukuria kokybiškos meninės urbanistinės kompozicijos.

Kadangi Neries upės slėnyje realizuojami keli urbanistiniai branduoliai, vis aiškesnė ir aktualesnė darosi problema dėl šių kompleksų vizualinio dominavimo zonų. Neaišku, ar minėtieji branduoliai sudaro bendrą kompozicinę sistemą, ar užstatymo parametrai yra baigtiniai, ar jų plėtra paremta tik lokalios tūrinės urbanistinės kompozicijos principais. Šiaurinė Žvėryno dalis nei kompoziciškai, nei funkciškai nėra sujungta su miesto centru (nėra vizualinių ryšių, sutvarkytų charakteringų apžvalgos taškų į senamiestį). Nėra ryškiai išreikšto teritorijos ryšio su senuoju miesto branduoliu – Vilniaus pilių kompleksu, taip pat nėra jokių ypatingų paveldo objektų.

Sovietiniais metais suprojektavus naują gatvių tinklą, Žvėrynas ir Saltoniškės buvo perkirsti intensyvios T. Narbuto gatvės trasos. To pasekmė – teritorija, esanti tarp T. Narbuto, Ukmergės ir Šeškinės kalvų, prarado funkcinius, struktūrinius ryšius su gretimybėmis. Nagrinėjama teritorija yra šalia Šeškinės šlaitų geomorfologinio draustinio ir Neries upės senvagės. Minėti gamtiniai elementai apriboja komplekso plėtrą, todėl lieka tik intensyvinti užstatymą komplekso viduje, kuriant vientisą urbanistinių erdvių sistemą, prieinamą visuomenei.

Nagrinėjamoje teritorijoje nėra išvystyta želdynų sistema, nėra bendro naudojimo erdvių, funkcinių ir kompozicinių jungčių su netoliese esančiais želdynais, jų masyvais (Senvagės trasa, Tauro kalnas kartu su Neries pakrantėmis, Šeškinės kalvos). Todėl bendrų rekreacinių erdvių reikšmė yra dar didesnė. Naujos žaliosios zonos turėtų būti sujungtos su pėsčiųjų srautais ir integruojamos į bendrą miesto sistemą.

Urbanistinė architektūrinė vertė. Saugotini urbanistinės struktūros elementai, statiniai

Nagrinėjamoje teritorijoje nėra išlikę nieko vertingo, tačiau labai svarbi gretimybė – Neries upės senvagė ir Šeškinės šlaitų geomorfologinis draustinis, kurį gamtininkai traktuoja kaip nacionalinės reikšmės migracijos koridorių. Šalia esamos urbanizuotos teritorijos traktuojamos kaip devastuotos gamtinio karkaso zonos.

Beatodairiškas noras respektuoti autentišką XIX a. Vilniaus miesto priemiesčių kraštovaizdį yra nelogiškas, nes toks reikalavimas įvykdomas mažiems miestams, bet ne didmiesčiui, turinčiam sostinės statusą. Pagrindinis tokios logikos argumentas – miesto siluete ir panoramose turi dominuoti gamtiniai elementai, t. y. Šeškinės šlaitų žaliasis masyvas turi dominuoti „vizualiniame kadre“. Išlaikyti ištisą ir nenutrūkstamą šlaitų liniją siluetuose ir panoramose yra neįmanoma. Tokią logiką galima taikyti tik atskiriems vaizdo fragmentams, nes jau pastatyti aukštybiniai pastatai (viešbutis „Lietuva“, registrų centras, bendrovės „Hanner“ pastatas ir t. t.) pakeitė istorinį kraštovaizdį iš esmės.

Šeškinės šlaitus perkerta Ukmergės gatvės užstatymas. Galima teigti, kad Ukmergės gatvė ir toliau bus urbanizuojama. Tame pačiame ruože ant Šeškinės šlaito viršūnės šono yra suformuota daug privačių sklypų, todėl netgi nedidelio aukštingumo individualių gyvenamųjų namų kompleksas sudaro didžiulį „akmeninį“ masyvą siluete ir panoramoje, žiūrint nuo Gedimino kalno ir kitų masinės apžvalgos taškų.

Bendrajame plane iki 2015 m. nagrinėjamoje teritorijoje nėra numatyta apžvalgos taškų, skirtų svarbiausioms panoramoms apžvelgti ir architektūrinei urbanistinei kontrolei vykdyti. Bet, šio straipsnio autorės manymu, išnaudojant reljefą būtina sukurti naujas regyklas į senamiestį.

Taigi, išanalizavus Vilniaus BP iki 2015 metų aiškinamąjį raštą[4] bei pagrindinį brėžinį, galima teigti, kad teritorija neturi saugotinų urbanistinės struktūros elementų, statinių, bet jai taikomi Vilniaus senamiesčio teritorijos apsaugos zonos ir kraštovaizdžio vizualinės apsaugos kriterijai[5]. Projektuojant naujus objektus, būtina atsižvelgti į teritorijos gretimybę – Šeškinės šlaitus, į išlikusius jų fragmentus (9 pav.). Jie svarbūs kaip Vilniaus miesto unikalaus vizualinio identiteto sudėtinė dalis.

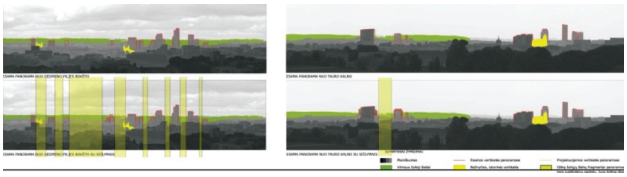

9 pav. Išlikę žaliųjų šlaitų fragmentai panoramose tarp aukštybinių pastatų

Fig. 9. Extant fragments of green slopes in prospects among altitude buildings

Urbanistinės struktūros kompoziciniai branduoliai ir jų vizualinio dominavimo zonos. Vizualiniai ryšiai

Pastebėta, kad kaip „architektūrinę kalvą“ galima traktuoti ne tik dešiniajame Neries krante esančius pastatus, bet ir „Verslo trikampį“, „Vilniaus vartus“, daugiaaukštį „Hanner“ firmos pastatą ir jo aplinką (10 pav.). „Architektūrinių kalvų“ parametrai nėra apčiuopiami, iki galo nustatyti. Nenustatytos skirtingų užstatymų aukštingumų kreivės, todėl labai sudėtinga šnekėti ir vertinti jas kaip užbaigtą struktūrą ar sistemą.

Šiuo metu sparčiai kylantys aukštybiniai pastatai jau yra pradėję įvaizdžio transformaciją. Jie savo ruožtu meta „vizualinius šešėlius“ (Daunora *et al.* 2004) (11 pav.), kurių ribose užstatymo aukštingumas nedarytų įtakos centro apžvalgai. Nagrinėjama teritorija yra už vizualinio dominavimo ribų, bet jai taikomi senamiesčio vizualinės apsaugos zonos ir kraštovaizdžio vizualinės apsaugos kriterijai.

Didelį kvartalo situacijos plėtros potencialą išreiškia galimybė panaudojant reljefą kurti regyklas į senamiestį Gedimino pilies kryptimi (12 pav.). Įvertinus teritorijos privalumus, galimybes, o trūkumus išsprendus tinkamais aspektais, kvartalą tarp Narbuto ir Ukmergės gatvių privalu atiduoti viešajam sektoriui, kuriant vientisą erdvių struktūrą, padarant kvartalą prieinamą visuomenei. Svarbiausia suprojektuoti tokį teritorijos užstatymą, kuris turi būti atviras ir eksponuojamas visomis kryptimis, ypač atveriant regyklas į semantinį miesto branduolį – senamiestį.

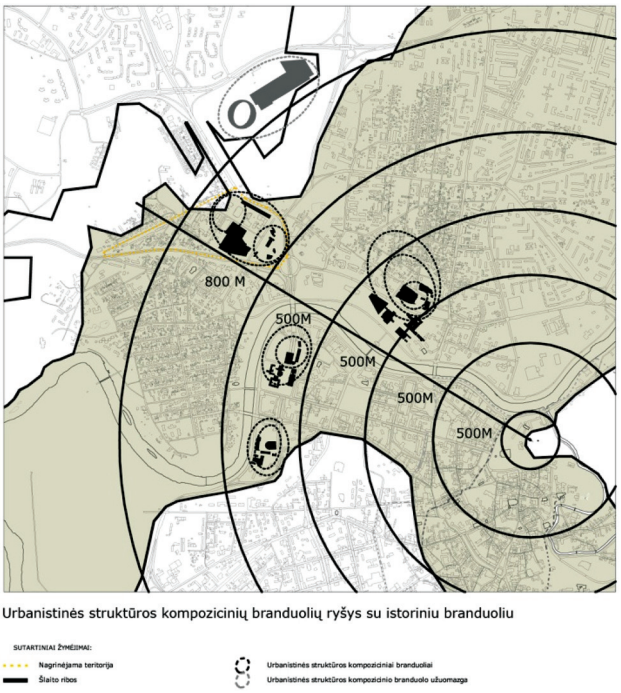

10 pav. Urbanistinės struktūros kompozicinių branduolių ryšys su istoriniu branduoliu

Fig. 10. Compositional cores of urban structure relation with historical core

11 pav. Vizualinių šešėlių schema

Fig. 11. Scheme of visual shadows

[4] Vilniaus BP iki 2015 metų aiškinamasis raštas. 5. Gamtos vertybės, želdynai ir viešųjų erdvių sistema. 6. Kultūros vertybės.

[5] <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-11-09-i-vilniaus-senamiescio-apsaugos-zona-itraukti-seskines-kalno-slaitai/52818>

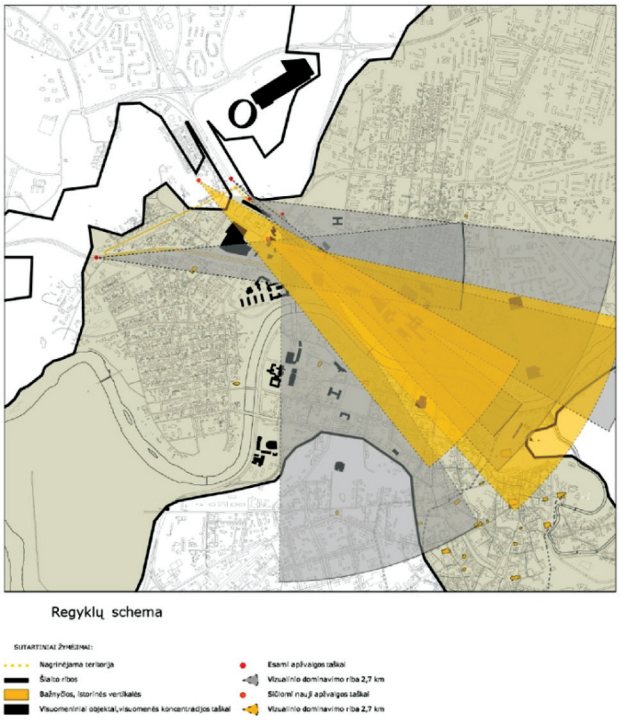

12 pav. Regyklų schema
Fig. 12. Scheme of viewpoints

Vilniaus miestas nuolat vystosi, tobulėja. Šiuo metu nagrinėjamoje teritorijoje prasidėję procesai, kurie iš esmės pakeis teritorijos morfostruktūrą. Paradoksas, bet esamai situacijai taikoma dviguba apsauga – pagal Vilniaus BP (galioja iki 2015 m.) ir pagal Vilniaus senamiesčio (nekilnojamosios kultūros vertybės unikalus kodas 16073, buvęs kodas U1P) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialųjį planą. Išanalizavus dokumentus paaiškėjo, kad analizuojamoje teritorijoje ribojamas užstatymo tankis ir aukštingumas, t. y. negalima statyti aukštybinių pastatų (30 metrų ir aukštesnių). Argumentas – turi būti išsaugoti esami vertingi panoraminiai vaizdai ir siluetai. Šitoks reikalavimas yra teisingas tik iš dalies, nes istorinis vaizdas yra pasikeitęs iš esmės ir negrįžtamai. Be to, kalbama tik apie vaizdus, žiūrint nuo Gedimino pilies.

Nagrinėjamą teritoriją ribojančių šlaitų papėdėje jau vyksta chaotiška urbanizacija. Todėl kad ir koks būtų nagrinėjamos teritorijos užstatymas, jis visada atsiduria ne tik žalių šlaitų, bet ir privačių gyvenamųjų namų masyvo fone. Todėl analizuojamoje teritorijoje galima statyti aukštybinius pastatus tose zonose, kur jie būtų tinkami projektuoti bendrovės „Hanner“ pastato, savivaldybės pastato, viešbučio „Lietuva“ pastato ir pan. fone. Svarbu tik išlaikyti daugiaplaniškumo principą – artimesnis planas negali užstoti tolimesnio. Pasekmės vizualinio identiteto zonoje bus juntamos, bet jos nebus neigiamos – pavyks užstoti betoninį masyvą, esantį šlaituose.

Kad naujai projektuojama „architektūrinė kalva“ nevirstų „architektūrine siena“, būtina sukurti aukštutinių pastatų sistemą, nustatyti „architektūrinės kalvos“ parametrus, vietą, kurioje ji galėtų atsirasti. Būtina išnaudoti teritorijos reljefo ypatumus ir atverti regyklas į senamiestį, sukurti erdves viešajam sektoriui, sukurti visuomeninę kultūrinę, gyvenamąją funkcijas, rekonstruoti pramonines teritorijas. Taip bus sukuriamas visapusiškai vertingas urbanistinis architektūrinis kompleksas.

Teritorijos urbanistinė koncepcija. Urbanistinės plėtros galimybės

Analizuojamos teritorijos Žvėryno šiaurinėje dalyje urbanistinę plėtrą galima modeliuoti dviem iš principo skirtingais variantais (13 pav.).

- Nagrinėjama teritorija yra „Europos“ aikštės komplekso sudėtinė dalis. Tokiu principu būtų sukurta masyvi „aukštybinių pastatų siena“ dešiniajame Neries upės krante.
- Nagrinėjama teritorija yra naujas savarankiškas urbanistinis branduolys, kurį nuo „Europos“ aikštės komplekso skiria senvagė.

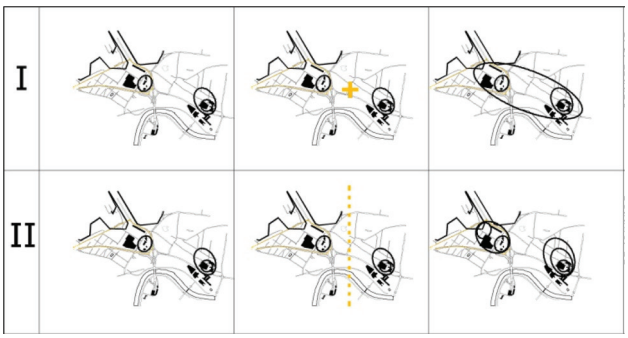

13 pav. Žvėryno šiaurinės dalies urbanistinės plėtros alternatyvos
Fig. 13. Alternatives of urban development of northern Žvėrynas

Koncepcija – remiantis atliktomis analizėmis sukurti (užbaigti pradėtą) užbaigtą urbanistinį branduolį, kuris su jau esamais sudarytų vientisą urbanistinę sistemą. Branduoliui turėtų būti būdingas naujas užstatymas, naujos gatvės, viešosios erdvės, žaliosios jungtys, pėsčiųjų, dviratininkų takai, tiltai, apžvalgos taškai, vizualiniai koridoriai, kompoziciškai pagrįstos vertikalės, dominantės (14, 15 pav.).

Išvados

Nagrinėjama teritorija vystosi stichiškai be aiškios urbanistinės koncepcijos. Šiaurinė Žvėryno dalis nei kompoziciškai, nei funkciškai nėra sujungta su miesto centru (nėra vizualinių ryšių, sutvarkytų charakteringų apžvalgos

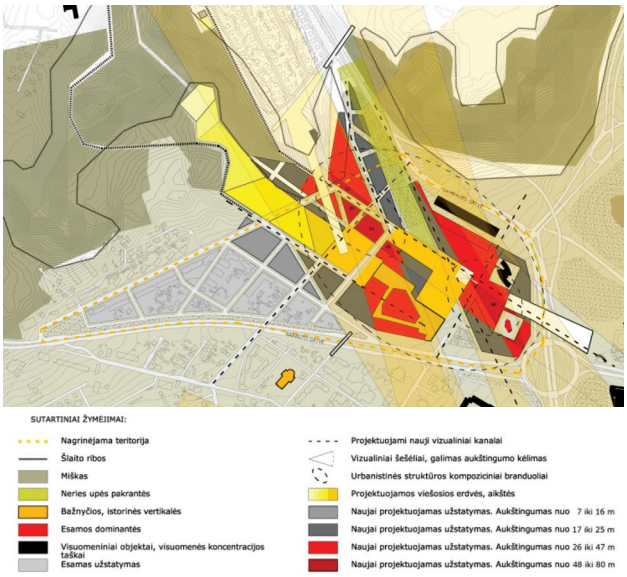

14 pav. Planuojamos teritorijos urbanistinės plėtros reglamentas
Fig. 14. Reglament of urban developement of pending territory

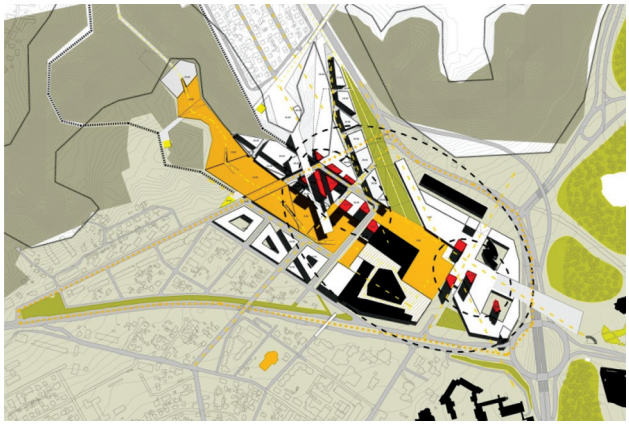

15 pav. Planuojamos teritorijos koncepcija
Fig. 15. Conception of pendig territory

taškų į senamiestį). Nėra ryškiai išreikšto teritorijos ryšio su senuoju miesto branduoliu – Vilniaus pilių kompleksu. Teritorija neturi saugotinų urbanistinės struktūros elementų, statinių, bet ji patenka į Vilniaus senamiesčio apsaugos zonos ribas. Tokia dviprasmiška situacija tiesiog užprogramuoja nesusipratimus.

Pagrindinis nagrinėjamos teritorijos saugotinas urbanistinės struktūros elementas yra jos gretimybė – išlikę Šeškinės šlaitų fragmentai. Jie svarbūs ne tik kaip Vilniaus miesto unikalaus vizualinio identiteto dalis, bet ir kaip sostinės slėnyje susikūrusių urbanistinių branduolių („architektūrinių kalvų“) vizualiniai „skirtukai“ panoramose, leidžiantys vizualiai identifikuoti „architektūrinių kalvų“ parametrus ir jų veikimą kaip atskirų kompozicinių branduolių, turinčių savo specifinę vidinę struktūrą.

Formaliai teritorijoje ribojamas užstatymo tankumas ir aukštingumas, t. y. negalima statyti aukštybinių pastatų, bet atlikta analizė rodo, kad vis dėlto juos statyti galima. Pagrindinė sąlyga – projektuojant naujus objektus būtina parengti teritorijos vystymo koncepciją, kur būtų nurodomas pagrindinis statymo principas: morfotipas, prognozuojamas foninis aukštis, aukštybinės statybos plėtojimo teritorinės galimybės ir statinių statymo būdas, kur nurodoma pastatų apytikrė vieta ir rekomenduojamas principas.

Aukštybinius pastatus nagrinėjamoje teritorijoje galima statyti tik bendrovės „Hanner“ pastato, savivaldybės pastato, viešbučio „Lietuva“ pastato ir pan. fone. Svarbu sukurti naujas regyklas į senamiestį, sukurti erdves viešajam sektoriui.

Taigi nors pagal aštuntojo dešimtmečio koncepcijas aukštybiniai pastatai turėjo kilti ant viršutinės Vilniaus miesto terasos, tačiau visi jie susitelkė Neries slėnyje. Kai kurių paveldosaugos specialistų teigimu, šie urbanistiniai branduoliai darko Vilniaus miesto vizualinį identitetą. Tačiau tai reikia priimti kaip įvykusį faktą. Šiuo metu urbanistiniai branduoliai Neries upės slėnyje vystosi chaotiškai, nenustatyti jų parametrai, aukštingumo kreivės. Tačiau šio straipsnio analitinė medžiaga įrodo, kad sistemą galima įžvelgti. Koncepcijos tikslas buvo sukurti visapusiškai pilnavertį urbanistinį branduolį, kuris veiktų atskirai, bet kartu ir sudarytų su kitais jau minėtais urbanistiniais branduoliais vientisą sistemą.

Literatūra ir šaltiniai

Daujotaitė, I. M.; Laukaitytė-Malžinskienė, G. I. 2003. Vilniaus miesto centro urbanistinei kompozicijai turintys įtakos Neries slėnio gamtinės morfostruktūros ypatumai, *Urbanistika ir architektūra* 17(4): 155–162.

Daunora, Z. J.; Kirvaitienė, S.; Vyšniūnas, A. 2004. *Vilniaus miesto vizualinio identiteto apsauga ir plėtros principai*. Vilnius: Technika.

Mačiulis, A. 2007. *Architektai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 209.

Vyšniūnas, A. 2006. Vilniaus miestas – tarp metaforos ir pragmatikos, *Urbanistika ir architektūra* 30(4): 159–176.

Vyšniūnas, A. 2002. Vilnius – Europos provincija ar europinė sostinė su provincinėmis ambicijomis, *Archiforma* 1: 57–59.

Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2015 m. SĮ „Vilniaus planas“. 2008.

Naudoti teisės aktai

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733. Vilnius.

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas. 2001 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-628. Vilnius.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas dėl Vilniaus senamiesčio (unikalus kodas kultūros vertybių registre: 16073) teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano patvirtinimo. 2010 m. spalio 18 d. Nr. ĮV-512. Vilnius.

URBAN CORES IN THE VALEY OF RIVER NERIS IN VILNIUS – SYSTEM OR UNCONTROLED COINCIDENCE?

M. Kajackaitė

Abstract

The idea of an article emerged of an observation of architectural – urban complex developement in the right coast of river Neris. This complex is partly materialized 70's idea of "architectural hills". Despite of sceptical or even opponential heritage guard's attitude about this complex, evident that it is successful realization of considerable dimension urban conception. On the other hand, the result contravene primary idea, because it takes considerably bigger area of cities topography, i.e. situated on both sides of Konstitucijos avenue, thuthermore, practical realized changed system of altitude accents, and so on. Distinctly identified visual zones of urban cores in the city raise a question if the mentioned cores organize common compositional system, or if it's development is based only on local principles of compositional idea. The main aim of this article – suggest methodical development principles of urban structure, considered on territories spatial compositional systems particularity. An article is the result of certain research, in which were evaluated transformations of territories urban structure, compositional importance to visual identity of a city, and structurised perspective strategy of territories urban development.

Keywords: urban cores, visual zones of dominance, system of urban cores, urban conception, architectural – urban complex.